

УДК 34

*А. В. Денисова,
к. ю. н., доцент, професор кафедри адміністративного права та адміністративного
процесу,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ОЗНАК СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ

*A. V. Denisova,
Candidate of Juridical Sciences, associate professor,
professor of the department of administrative law and the administrative process of Odessa State
University of Internal Affairs*

TO THE QUESTION OF DETERMINING THE NATURE AND CHARACTERISTICS SUBJECTS OF ADMINISTRATIVE SUPERVISION

Стаття присвячена обґрунтуванню ознак та поняття суб'єкта адміністративного нагляду, що відтворюють його сутність. Виділено загальні і спеціальні ознаки суб'єкта адміністративного нагляду. Спеціальні ознаки такого суб'єкта сформовані, враховуючи його належність до різновиду суб'єктів (учасників) адміністративно-правових відносин. На підставі виділених загальних і спеціальних ознак сформульовано поняття суб'єкта адміністративного нагляду.

The article is devoted to the substantiating of the signs and concept of the subject of administrative supervision, which reproduce its essence. The general and special features of the subject of administrative supervision are highlighted. Special features of such a subject are formed, taking into account his belonging to a variety of subjects (participants) of administrative-legal relations. On the basis of the isolated general and special features, the notion of the subject of administrative supervision is formulated.

Статья посвящена обоснованию признаков и понятия субъекта административного надзора, отражающих его содержание. Выделены общие и специальные признаки субъекта административного надзора. Специальные признаки такого субъекта сформированы, учитывая его принадлежность к разновидности субъектов (участников) административно-правовых отношений. На основании выделенных общих и специальных признаков сформулировано понятие субъекта административного надзора.

Ключові слова: адміністративний нагляд, ознаки, адміністративно-правові відносини, суб'єкт адміністративного нагляду.

Key words: administrative supervision, signs, administrative-legal relations, subject of administrative supervision.

Ключевые слова: административный надзор, признаки, административно-правовые отношения, субъект административного надзора.

Постановка проблеми. Нові суспільні відносини, що виникають, потребують правового регулювання, а вже існуючі змінюються і розвиваються відповідно оновленню усієї системи права і законодавства. Саме в

цьому проявляється генезис суспільного розвитку, що визначає постійну динаміку, зокрема, і понятійно-категоріального апарату, яким позначено певні правові явища чи процеси. За таких обставин наукове підґрунтя пізнання об'єктивної дійсності виступає системоутворюючим чинником, що супроводжує подальший розвиток права і законодавства, формує доктринальну основу моделювання суспільно-правових процесів, що відбуваються у державі, втілення якого у чинне законодавство виступає умовою стримування деструктивних процесів, які супроводжують суспільний розвиток.

М.І. Любченко, досліджуючи проблему юридичної термінології, наводить положення, сформульовані Ч.С. Пірсом щодо спеціальних термінологічних канонів: 1) мають відповідати моральному принципу прийнятності термінів для вираження; 2) якщо нове поняття прийняте для вчених, то не повинні прийматися ніякі інші спеціальні терміни, що детонують ті самі об'єкти і знаходяться у тих самих відносинах між собою; 3) не слід вдаватися до схоластики при визначенні нових термінів [1, с.157,159; 2, с.187-188]. Спираючись на зазначені положення щодо спеціальних термінологічних канонів, можна вказати про існуючу в науці адміністративного права термінологічну плутанину, коли категорії і терміни, що фактично існують і прийняті вченими терміни замість того, щоб бути наповненими новим змістом, замінюються термінами, які сприймаються неоднозначно. Крім того, має місце ситуація, коли у чинному законодавстві застосовуються терміни, які не апробовані юридичною наукою, не отримали доктринальне обґрунтування. Разом з тим, нові тенденції демократизації відносин між державою і громадянином, запровадження нових форм і методів захисту прав і свобод громадян, прав та законних інтересів юридичних осіб ставлять перед наукою адміністративного права нагально необхідні для вирішення концептуальні завдання опрацювання термінологічної основи сучасного адміністративного права.

За таких обставин для формування поняття «суб'єкт адміністративного права» має здійснюватись критичний аналіз суміжних категорій і понять, що застосовуються у сучасних наукових дослідженнях. Так, в основу формування наукового підходу щодо виділення суб'єктів адміністративного нагляду, здійснення їх класифікації покладено результати критичного аналізу категорій «суб'єкт владних повноважень», «публічна адміністрація», «орган публічної влади» та загальної категорії «суб'єкт адміністративного права».

Огляд останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження з адміністративного права і процесу представлені напрацюваннями, спрямованими на пошук узагальнених категорій, за допомогою яких можливе позначення однорідних правових явищ та які враховують тенденції до формування єдиного наукового простору дослідження з адміністративного права і процесу. Серед таких категорій виділяються «суб'єкт владних повноважень», «публічна адміністрація», «орган публічної влади» та інші, а також загальна категорія «суб'єкт адміністративного права», зміст якої у сучасних дослідженнях з адміністративного права практично не знаходить висвітлення: Т.О. Коломоєць, Р.С. Мельник, К.Ю. Пуданс-Шушлебін, Т.О. Мацелик та інші.

Не зважаючи на теоретичну привабливість такого підходу, тим не менше не можна його назвати бездоганним, оскільки категорія «публічний», що використовується як ознака належності певного суб'єкта до окремої групи або віднесення суб'єкта до певного виду, є широкою за змістом. Так, термін «орган публічної влади» застосовується у міжнародному законодавстві, а саме - у Рекомендації № R (84) 15 Комітету Міністрів Ради Європи від 18 вересня 1984 р. щодо вдосконалення механізму публічно-правової відповідальності за заподіяну шкоду актами органів публічної влади та у Рекомендації Rec (2002) 2 Комітету Міністрів Ради Європи про доступ до офіційних документів. В обох міжнародних нормативно-правових актах зміст цього терміна розкрито як: 1) установа публічного права чи орган управління будь-якого виду та рівня (включаючи державу, органи державної влади, регіональні та місцеві влади, незалежні публічні організації); 2) будь-яка приватна особа (фізична чи юридична) під час виконання нею повноважень офіційних органів [3; 4]. Виділені міжнародні нормативно-правові акти передбачають визначення сутності органу публічної влади як певного суб'єкта, який не реалізує приватний інтерес, але діє задля виконання функцій держави, що передбачає юридично-владний характер діяльності цього органу. У такому значенні категорія «установа публічного права» набуває перспективного характеру для вирішення проблеми опрацювання узагальнених категорій, а у контексті предмету дослідження – встановлення належності суб'єктів адміністративного нагляду до певної групи суб'єктів у разі, коли суб'єкт адміністративного нагляду має статус юридичної особи.

Мета статті – обґрунтування ознак та поняття суб'єкта адміністративного нагляду, що відтворюють його сутність

Викладення основного матеріалу. Проведена наукова розвідка питання доцільності використання наукового підходу щодо встановлення сутності категорії «суб'єкт владних повноважень» та її альтернативи – «орган публічної влади» дозволяє вказати про те, що ознаки «владний», «публічний» відображають сутність певного правового явища. Такі ознаки можуть бути застосовані для виділення суб'єктів адміністративного нагляду та відображення специфіки їх діяльності, що є суто юридичною і не може здійснюватись поза межами регулюючого впливу правової норми. Ознаки «владний» і «публічний» співвідносяться як частка і загальне, причому загальною є ознака «публічний». Імперативний характер повноважень суб'єктів адміністративного нагляду об'єктивно притаманний, що впливає із завдань, які виконують вказані суб'єкти, реалізуючи правоохоронну і правозахисну функції держави. Зважаючи на такий характер повноважень суб'єктів адміністративного нагляду, слід виділити юридичну владність як ознаку відповідного суб'єкта, а публічність

відображає сутність виконуваних ними завдань. Отже, до ознак суб'єктів адміністративного нагляду слід віднести публічний характер і юридичну владність здійснюваних дій.

Юридична владність адміністративного нагляду обумовлює звернення до наукового доробку, присвяченого встановленню сутності категорії «суб'єкт владних повноважень». Так, К.Ю. Пуданс-Шушлебін, аналізуючи генезис формування підходу до визначення сутності цієї категорії, починаючи з кінця ХХ сторіччя і по теперішній час вказує про відсутність єдиної думки серед вчених. Синонімічне змістовне наповнення мають такі категорії як «адміністративний орган», «орган публічної влади», «суб'єкт публічного права» або узагальнюючі поняття не використовуються в понятійно-термінологічному апараті процесуального законодавства зарубіжних країн. На думку К.Ю. Пуданс-Шушлебін для позначення владного характеру функціонування суб'єкта, який виконує владні управлінські функції, цілком доречно використання юридичної конструкції «орган публічної влади» із визначенням його як суб'єкта загальнодержавного або місцевого рівня, який у публічно-правових відносинах діє в межах, наданих йому законом, або в порядку делегування публічно-владних повноважень щодо правового регулювання, надання адміністративних послуг, здійснення нагляду та контролю, а також здійснення інших виконавчо-розпорядчих повноважень щодо вирішення питань про права, свободи та інтереси фізичних і юридичних осіб [5, с. 4–5].

За запропонованим К.Ю. Пуданс-Шушлебіною підходом суб'єкт адміністративного нагляду можна розглядати як різновид суб'єкта публічної влади. Крім того, якщо застосувати системний підхід до узагальнення певних правових явищ за суб'єктною ознакою і ознакою характеру їх діяльності, можливе виділення системи суб'єктів публічної влади, у межах якої суб'єкти адміністративного нагляду доцільно об'єднати у окрему підсистему.

Наступним терміном, який широко застосовується у сучасних наукових дослідженнях, є термін «публічна адміністрація», «публічне адміністрування» [6; 7; 8 та інші]. Наукова думка представлена підходом, за яким синонімічними є терміни «публічне адміністрування» та «публічна адміністрація» відповідно - «державне управління» та «міське самоврядування». Діяльністю публічної адміністрації названо публічне адміністрування (Т.О. Коломоєць, П.С. Лютіков, О.Ю. Меліхова), [9, с. 179-218]. Конкретизацію суб'єктного складу публічної адміністрації надають вчені, які вважають, що такою є органи виконавчої влади, виконавчі органи місцевого самоврядування, державна служба, служба в органах місцевого самоврядування. Публічна адміністрація – організація і діяльність органів і установ, підпорядкованих політичній владі, які забезпечують виконання закону і здійснюють інші адміністративні функції в публічних інтересах [9, с. 54].

Зазначені наукові підходи сприймаються неоднозначно, оскільки не позбавлені суперечностей та неточностей, враховуючи що зміст невизначеного терміну розкривається через також невизначений термін. Крім того, виникає питання про «підпорядкування публічній владі» місцевого самоврядування. Можливо про таке підпорядкування слід вказувати у контексті науки державного управління чи політології, але не адміністративного права. Зрозуміло, що за презентованими підходами встановити суб'єктів публічного адміністрування та коло органів, які належать до публічної адміністрації складно.

Н.П. Матюхіна використовує переважно термін «публічне адміністрування». Вчена характеризує публічне адміністрування фактично як діяльність органів державної виконавчої влади та окремі повноваження органів місцевого самоврядування. Так, вказано, що публічне адміністрування складається з державного управління, де суб'єктом виступає держава в особі відповідних структур та громадського управління, де суб'єктами є недержавні утворення, передусім органи місцевого самоврядування. Публічну адміністрацію визначено як органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти, які забезпечують виконання закону та здійснюють інші публічно-управлінські функції з метою задоволення публічного інтересу. Публічне адміністрування визначене як урегульована нормами права діяльність уповноважених органів та інших організацій (публічної адміністрації), які забезпечують виконання закону, наділені публічно-владними повноваженнями та діють в публічних інтересах [10, с.7-8].

Запропонований Н.П. Матюхіною підхід не може сприйматись однозначно позитивно, враховуючи, що такі ознаки повноважень як «публічно-владні» та «дія в публічних інтересах» можуть бути застосовані до прокуратури, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та інших владних суб'єктів, які здійснюють не лише управлінську діяльність. Більше того, юридичне значення терміну «публічне адміністрування» потребує додаткового обґрунтування, враховуючи необхідність доведення правової природи відповідного соціального явища.

Наукова думка представлена напрацюваннями О.В. Джафарової, яка доводить доцільність широкого підходу до розкриття сутності категорії «органи публічної адміністрації». Органами публічної адміністрації названо систему органів державної, насамперед виконавчої, влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів, які з метою реалізації публічного інтересу відповідно до закону чи адміністративного договору наділяються делегованими повноваженнями у всіх сферах функціонування суспільства, діяльність яких спрямована на реалізацію прав, свобод та законних інтересів певної групи або окремих осіб, що закріплені у Конституції України, забезпечення життя, здоров'я людини, безпеки навколишнього природного середовища та національних інтересів [8, с.52].

Науковий підхід О.В. Джафарової відрізняється від презентованих вище спробою поєднати певних суб'єктів за ознакою характеру однорідних повноважень – владні повноваження, які є власними або

делегованими. Такий підхід більшою мірою дозволяє вказати про юридичне значення терміну «органи публічної адміністрації», проте не виключає необхідності його подальшого поглиблення із виділенням характерних ознак (рис). Слід при цьому вказати, що спільним з усіх запропонованих підходів є та обставина, що вони передбачають узагальнення та об'єднання вже існуючих правових явищ, проте їх позначення здійснюється за допомогою категорії, юридичне значення якої ще треба доводити. Поряд із цим критичні застереження не виключають необхідності подальшого наукового аналізу у напрямку встановлення юридичного значення категорій «публічна адміністрація», «публічне адміністрування». Зважаючи на вказане наведені теоретичні напрацювання можуть бути джерелом подальшої наукової розвідки загальної проблеми оновлення змісту категорій адміністративного права.

Спірний характер термінів «публічна адміністрація», «публічне адміністрування», необхідність додаткового обґрунтування їх належності до юридичних термінів (тобто термінів, що позначають правові явища або термінів, що мають юридичне значення) не дозволяє однозначно вказати про доцільність приєднання до наведених наукових положень. Використання терміну «публічний» є ознакою належності відповідних суб'єктів до тих, які здійснюють діяльність, спрямовану на виконання функцій держави та/або місцевого самоврядування. Термін «суб'єкт адміністративного нагляду» має суто юридичне значення і позначає правове явище, яке не може існувати поза межами права. Відповідно – компетенція суб'єктів адміністративного нагляду повинна мати чітке нормативне закріплення.

Проведений порівняльний аналіз сутності термінів, які застосовуються дослідниками у галузі адміністративного права і процесу, дозволив зазначити, насамперед, про активний пошук узагальнених категорій. Проте системний характер адміністративно-правових явищ обумовлює існування значних ускладнень при здійсненні наукового пошуку, враховуючи відсутність можливості охопити одним терміном усі сторони та особливості певного явища. Так, застосування категорії «публічний» призводить до значного розширення меж сприйняття певного суб'єкта, що унеможливує виділення його статичної складової та, відповідно – встановлення тенденцій процесуальних трансформацій. Застосування терміну «адміністрація» не сприяє відтворенню юридичної сутності відповідного суб'єкта, фактично вказуючи на менеджерський аспект його функціонування. Термін «владний», хоча і відтворює імперативний характер діяльності певного суб'єкта, проте не дозволяє врахувати сервісну складову. Вказуючи про термінологічне позначення суб'єкта, що здійснює повноваження у сфері адміністративного нагляду, не уявляється доцільним застосування будь-яких синонімів із врахуванням проаналізованих вище термінологічних новел у галузі адміністративного права, а чіткість і юридична визначеність терміну «суб'єкт адміністративного нагляду» цілком прийнятна.

Проведений аналіз споріднених категорій у галузі адміністративного права, порівняння їх значення із категорією «суб'єкт адміністративного нагляду» дозволяє виокремити наступні ознаки суб'єкта адміністративного нагляду, які можна назвати загальними ознаками, що переважно притаманні суб'єкту адміністративного права:

- належність до регулювання публічним правом;
- спрямованість діяльності на виконання функцій держави;
- юридично-владний характер діяльності;
- виконання публічно-правових адміністративних функцій;
- наявність компетенції, встановленої чинним законодавством;
- наділення виконавчо-розпорядчими повноваженнями щодо вирішення питань про права, свободи та інтереси фізичних і юридичних осіб;
- наявність правових наслідків реалізації компетенції.

При визначенні загальних ознак суб'єкта адміністративного нагляду враховано відсутність у нього делегованих повноважень, оскільки правоохоронна спрямованість юридично-владної діяльності не передбачає делегування. Зазначене положення сформульоване у відповідності із ч. 2 ст. 19 Конституції України [11], де прямо передбачено формулу щодо реалізації засад діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб «діяти так, як прямо передбачено законом».

- встановлення прав та обов'язків нормами адміністративного права;
- наявність потенційної здатності вступати у адміністративно-правові відносини.

Про суб'єкта адміністративного нагляду доцільно вказувати як про суб'єкта адміністративного права та суб'єкта адміністративно-правових відносин щодо здійснення адміністративного нагляду. У зв'язку з цим та спираючись на наведені вище теоретичні положення слід вказати про наступні характерні (спеціальні) ознаки суб'єкта адміністративного нагляду:

- являють собою різновид колективних суб'єктів – органів державної виконавчої влади та спеціальних індивідуальних суб'єктів – посадових осіб;
- суб'єкт адміністративного нагляду повинен бути наділений потенційною можливістю вступу до правовідносин щодо здійснення адміністративного нагляду;
- потенційна можливість вступу до правовідносин щодо здійснення адміністративного нагляду передбачена чинним законодавством, що урегулює відносини з адміністративного нагляду.

На відміну від загального визначення суб'єкта права, суб'єкт адміністративного нагляду не може існувати поза межами правовідносин щодо здійснення адміністративного нагляду. У зв'язку з цим такого

суб'єкта доцільно віднести до різновиду суб'єктів (учасників) адміністративно-правових відносин та виділити спеціальні ознаки.

Перелічені вище ознаки доповнюють ознаки суб'єктів адміністративного нагляду, сформульованими за результатами критичного аналізу питання про визначення місця адміністративного нагляду у виконавчій владі, зокрема:

- відокремлений за правовим статусом суб'єкт адміністративно-правових відносин;
- реалізація компетенції державно-владного характеру від імені держави і на виконання функцій держави;
- є адміністративною діяльністю особливого характеру, що спрямована на забезпечення законності і дисципліни;
- результатом реалізації повноважень за певних обставин є вирішення індивідуально-конкретної справи та прийняття юридично владного рішення, обов'язкового до виконання адресатами припису, що тягне за собою право обмеження, передбачені правовою нормою.

Висновки. Отже, суб'єктом адміністративного нагляду виступає організаційно відокремлений різновид колективних суб'єктів – органів державної виконавчої влади та спеціальних індивідуальних суб'єктів – посадових осіб, наділених адміністративною правосуб'єктністю щодо здійснення адміністративного нагляду як адміністративної діяльності особливого характеру, спрямованої на забезпечення законності і дисципліни.

Список літератури.

1. Пирс Ч.С. Начала прагматизма/ Ч.С. Пирс; пер.с англ., предисл. В.В. Кирющенко, М.В. Клопотина. – СПб.: Лаб.метафиз.исслед.философ.фак-а СПбГУ: Алетейя,2000. – 318 с.
2. Любченко М.І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія/ М.І. Любченко. – Х.: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ», 2015. –280с.
3. Recommendation No. R (84) 15 relating to public liability (Adopted by the Committee of Ministers on 18 September 1984 at the 375th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.dhv-speyer.de/stelkens/Materialien/Recommendation_No_R% 2884%2915.pdf](http://www.dhv-speyer.de/stelkens/Materialien/Recommendation_No_R%202884%2915.pdf)
4. Recommendation Rec (2002) 2 on access to official documents (Adopted by the Committee of Ministers on 21 February 2002 at the 784-th meeting of the Ministers' Deputies) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.access-info.org/documents/Access_Docs/Thinking/Principles/CofE_Rec_20022_access_to_docs.pdf.
5. Пуданс-Шушлебін К.Ю. Суб'єкт владних повноважень як відповідач у справах адміністративної юрисдикції: автореф. дис. к. ю. н. 12.00.07 / Пуданс-Шушлебін Крістіна Юрісівна // Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2013. – 20 с.
6. Вітвіцький С.С. Контроль діяльності публічної адміністрації в Україні: теорія і практика: [монографія]/ С.С.Вітвіцький. – Дніпропетровськ: Дніпропетр.держ.ун-т внутр.справ,2015. – 362с.
7. Кравцова Т. М., Солонар А. В.Поняття та принципи діяльності публічної адміністрації// Форум права 2010 р., № 4, с. 522-525; Курс адміністративного права України: підруч. / [В. К. Колпаков [та ін.]; ред. В. В. Коваленка. — К.: Юрінком Інтер, 2012. — 808 с.
8. Джафарова О.В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні: питання теорії та практики: монографія/ О.В. Джафарова. – Х.: Діса плюс, 2015. – 688с.
9. Курс адміністративного права України: підруч. / [В. К. Колпаков [та ін.]; ред. В. В. Коваленка. — К.: Юрінком Інтер, 2012. — 808 с.
10. Основи публічного адміністрування: посіб.для підготовки до іспиту/ Ю.П. Битяк, Н.П. Матюхіна, М.С. Ковтун та ін.; за заг.ред. Н.П. Матюхіної. – Харків: Право, 2016. – 128с.
11. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141 (зі змін.)

References.

1. Pyrs, Ch.S. (2000), *Nachala prahmatyzma* [The beginning of pragmatism], Aletejia, St.Petersburg, Russia.
2. Liubchenko, M.I. (2015), *Yurydychna terminolohiia: poniattia, osoblyvosti, vydy* [Legal terminology: concepts, peculiarities, types], TOV «VYDAVNYTsTVO PRAVA LYuDYNY», Kharkiv, Ukraine.
3. Committee of Ministers (1984), "Recommendation No. R (84) 15 relating to public liability", available at: [http://www.dhv-speyer.de/stelkens/Materialien/Recommendation_No_R% 2884%2915.pdf](http://www.dhv-speyer.de/stelkens/Materialien/Recommendation_No_R%202884%2915.pdf) (Accessed 20 Dec 2017).
4. Committee of Ministers (2002), "Recommendation Rec (2002) 2 on access to official documents", available at: http://www.access-info.org/documents/Access_Docs/Thinking/Principles/CofE_Rec_20022_access_to_docs.pdf (Accessed 20 Dec 2017).
5. Pudans-Shushlebina, K.Yu. (2013), "The subject of authority as a defendant in cases of an administrative jurisdictions", Ph.D. Thesis, Law, Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
6. Vitvits'kyj, S.S. (2015), *Kontrol' diial'nosti publichnoi administratsii v Ukraini: teoriia i praktyka* [Control over the activities of public administration in Ukraine: theory and practice], Dnipropetr.derzh.un-t vnutr. sprav, Dnipropetrovsk, Ukraine.

7. Kravtsova, T. M. and Solonar A. V. (2010), "The concept and principles of public administration", Forum prava, vol. 4, pp. 522-525.
8. Dzhafarova, O.V. (2015), Dozvil'na diial'nist' orhaniv publichnoi administratsii v Ukraini: pytannia teorii ta praktyky [Authorizing activity of public administration bodies in Ukraine: issues of theory and practice], Dysa plus, Kharkiv, Ukraine.
9. Kolpakov, V. K. (2012), Kurs administratyvnoho prava Ukrainy [Course of administrative law of Ukraine], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
10. Bytiak, Yu.P. Matiukhina, N.P. and Kovtun, M.S. (2016), Osnovy publichnoho administruvannia [Fundamentals of Public Administration], Pravo, Kharkiv, Ukraine.
11. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), " Constitution of Ukraine ", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, vol. 30.

Стаття надійшла до редакції 19.12.2017 р.